

I 32a

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

FEBRUARI 1 • 2014

A,01101a
1939

1939
A,01101a

Akke Kumliens 10 000-kronorssedel 1939

Tidigare opublicerad variant av Magnus Erikssons penningar

Nyt eksemplar af hidtil unik 8 skilling 1535, Stockholm

2 öre 1626 omvandlad till 1 öre 1625

SNF:s medali över Julius Hagander

Nyt eksemplar af hidtil unik 8 skilling 1535, Stockholm

Av Jakob Rye och Michael Märcher

Under Grevens Fejde 1534-1536 lod den svenske konge Gustav Vasa i Stockholm i 1535-1536 præge en række sølvmønter med årstal 1535 i Christian III's navn. Mønterne anvendtes ifølge T. G. Appelgren¹ til at betale tyske lejetropper i Skåne, som den svenske konge havde lejet for at støtte Christian III under krigen. De tyske tropper ønskede betaling i dansk mønt.

At disse mønter er udmøntet i Stockholm var længe ukendt blandt numismatikere. Først i 1918 påviste T. G. Appelgren², at mønterne bærer mærkerne for stockholmske møntembedsmænd, for eksempel møntmester Anders Hansson. I Appelgrens³ værk fra 1933 er mønterne og baggrunden for udmøntningen yderligere beskrevet. Selvom der blev udmøntet hele 27 984 danske mark, er mønterne sjældne. Det er formentlig blandt andet derfor, at den eksisterende viden om dem er forholdsvis begrænset.

Galster⁴ katalogiserer 6 forskellige mønttyper fra denne udmøntning fordelt på 3 forskellige pålydender, nemlig: 1 mark (G. 246), 8 skilling (G. 247-248) og 4 skilling (G. 249-251). Opdelingen er på grund af mønternes sjældenhed baseret på et forholdsvis lavt antal eksemplarer, hvis vægt varierer betydeligt indenfor den enkelte type.

I den store nye møntskat fra Magleby på Møn⁵, der endnu ikke er færdigkonservet og registreret, er der indtil videre to 4 skillinger på 3,12 og 3,68 g af tvenden G. 249 (fra 1-2)

1-2. De to nye eksemplarer af G. 249 i Magleby-skatten fra Møn.

3. Det nyopdagede eksemplar af G. 247.

pekter vedrørende Stockholmmønterne. Mens vi afventer skattens konservering med videre, skal der her præsenteres et nyt eksemplar af en Stockholm 8 skilling.

8 skilling

8 skilling 1535 er ifølge G. Galster opdelt i to typer, G. 247 og G. 248. De har begge en diameter på cirka 30 mm. G. 248 viser på forsiden Christi-

der vi til tre eksemplarer af G. 248 på henholdsvis 5,13 g (KMMS6), 4,30 g (Stockholm⁷) og 3,75 g (L. E. Bruun⁸). Bemærk den store vægtspredning.

Galster kendte til et eksemplar (i KMMS) af G. 247. Det viser også Christian III stående i fuld figur med ansigtet vendt mod højre, men med kappen mere ind til kroppen end ved G. 248. På bagsiden er våbenskjoldet med lige lodrette sider og flankeret

Artiklen har tidligere pt NNUM 2013:3 s. 74-75 "Christian III's Stockholms 1535 i Den kgl. Mønt- og samling" i samme numm

jer 3,83 g (fig. 3). Det befandt sig i en jysk privatsamling erhvervet fra en svensker år tidligere havde købt et del af en samling fra en samlende i området omkring Halland. Der haves ingen proveniensoplysninger.

Der er anvendt samme stempel til det nye eksemplar som til de to andre eksemplarer i KMMS⁹. Til gælds skiller bagsiderne sig, på den nye eksemplar er våbenskjoldet lodrette sider indadbuget. Desuden vejer det nye eksemplar kun 3,83 g. Den nye vægt har været lidt højere, men er slidt og perforeret. Alligevel er det mere end et halvt gram end eksemplaret i KMMS. Men samtidig er vægtspredningen mindre end ved de tre 8 skillinger (G. 247-248) i den nye samling. Det er påfaldende, vægten går ind over vægtintervallene (G. 249). Derimod ved de to andre eksemplarer i KMMS (G. 250-251) generelt er vægten mindre end G. 249.

Samtidig er der stor mulighed mellem bagsiderne i den nye samling (G. 246-251) og de to andre eksemplarer i KMMS (G. 247-249) er nogenlunde de samme. Adskillelsen af G. 249 og 8 skilling er ikke en ny type, men i flere af de tidligere kataloger er det ikke blevet registreret. Præget af G. 249 er ikke nyt, i flere af de tidligere kataloger er det ikke blevet registreret. Præget af G. 249 er ikke nyt, i flere af de tidligere kataloger er det ikke blevet registreret. Præget af G. 249 er ikke nyt, i flere af de tidligere kataloger er det ikke blevet registreret.

Artikeln har tidligere publiceret i NNUM 2013:3 s. 74-75. Se även: "Christian III's Stockholmsmønter 1535 i Den kgl. Mønt- og Medaillesamling" i samma nummer.

jer 3,83 g (fig. 3). Det befunder sig nu i en jysk privatsamling efter at være erhvervet fra en svensker, der nogle år tidligere havde købt mønten som del af en samling fra en samler bosiddende i området omkring Axtorna i Halland. Der haves ingen yderligere proveniensoplysninger.

Der er anvendt samme forside-stempel til det nye eksemplar og eksemplaret i KMMS⁹. Til gengæld adskiller bagsiderne sig, på det nye eksemplar er våbenskjoldet lavere og de lodrette sider indadbuget på midten. Desuden vejer det nye eksemplar som nævnt kun 3,83 g. Den oprindelige vægt har været lidt højere, da mønten er slidt og perforeret. Alligevel vejer det mere end et halvt gram mindre end eksemplaret i KMMS på 4,80 g – men samtidig er vægtspredning dog mindre end ved de tre 8 skillinge (G. 248). Den lave vægt på nogle af 8 skillingerne (G. 247-248) inklusive den nye er påfaldende, vægtintervallerne går ind over vægtintervallet for 4 skillingen (G. 249). Derimod vejer 4 skillingen (G. 250-251) generelt mindre end G. 249.

Samtidig er der stor motivmæssig lighed mellem bagsiderne på hele serien (G. 246-251) – og diameteren på især G. 247-249 er nogenlunde den samme. Adskillelsen af G. 247-249 i 4 og 8 skilling er ikke entydig – er G. 249 en 8 skilling? Problemstillingen er ikke ny, i flere samlingsfortegnelser/auktionskataloger stilles der spørgsmålstegn eller eksemplvis kaldes typen G. 249 for 8 skilling¹⁰. Metallegeringerne kender vi ikke. Måske vil en fornyet gennemgang af stempler, vægte med videre kaste lidt

. 248 på
, 4,30 g
'ruun⁸).
ting.
semplar
er også
ur med
en med
end ved
skjoldet
ankeret
våben-
ofen af

Noter

- 1 T. G. Appelgren: Om märken, hänsyftande på ämbets- och tjänstemän vid svenska myntverk, *Numismatiska meddelanden* nr. 21. Stockholm 1918, s. 47-76.
- 2 Ibid.
- 3 T. G. Appelgren: *Gustav Vasas Mynt*. Stockholm 1933.
- 4 G. Galster: *Unionistidens utmøntninger*. København 1972.
- 5 Maglebyskatten blev fundet i 2012 og i oktober samme år udstillet på Nationalmuseet. Det spektakulære fund medførte mere end 100 omtaler i ind- og udenlandske medier, se f.eks. pressemeddelelse fra juni 2012 og omtale af udstillingen i oktober 2012 på www.natmus.dk.
- 6 Den kgl. Mønt- og Medaillesamling, København, erhvervede sit eksemplar i oktober 1880 for 70 kroner på auktionen over O. T. Thomsens samling, nr. 2772. Fortegnelse over afd. Kammeraad, fhv. Revisor i Nationalbanken Ove Theodor Thomsens efterladte Samling af Mønter fra Middelalderen og den nyere Tid, København 1880. KMMS købte i alt for 472,70 kroner på auktionen, næsten udelukkende udenlandske mønter og medaljer. Den dyreste mønt for KMMS var tilsyneladende den omtalte 8 skilling 1535. Blandt de 10 erhvervede danske (ifølge KMMS Købsprotokol) mønter var de tre næstdyreste Nr. 2: Hardeknuud, Hbg. 32 for 50 kr., nr. 46: Harald Hen, Hbg. 6 for 60 kr. Og nr. 3189: Christian IV, denning, H. 104 for 51 kr.
- 7 Kungl. Myntkabinettet – Sveriges Ekonomiska Museum, Stockholm, har sit eksemplar udstillet, inv.nr. 102371:1. Det er modtaget som gave fra Ekströms stiftelse, og stammer fra Ahlströms auktion 1994 over Hedes samling, nr. 214.
- 8 L. E. Bruuns Mønt- og Medaille Samling, København 1928, nr. 4231. Heri fremgår det, at mønten stammer fra Bille-Brahesamlingen (se Jørgen Steen Jensen: Et ord er et ord ... (Bille-Brahe og L. E. Bruuns møntsamlinger), Nyt fra Nationalmuseet 105, 2004, 30), der havde den fra auktionen over C. J. Thomsens samling i 1871, Christian Jürgensen Thomsens Nyere Mønter fra Danmark, Norge, Sverrig, Slesvig og Holsten samt Hans Samling af Numismatiske Bøger, København 1871, nr. 119.
- 9 Tak til Sven Aagaard for stempeludtegnning, der eliminerede eventuel tvivl.
- 10 F. eks. L. E. Bruun 1928, nr. 4232. Det er

Lokala numismatiska föreningar och myntklubbar i SNF

Alingsås Numismatiska Förening c/o Johansson Roslagsgatan 27 441 57 Alingsås	Alingsås Numismatiska Förening c/o Johansson Roslagsgatan 27 441 57 Alingsås
Falu-Borlänge Myntklubb www.fb-myntklubb.se	Falu-Borlänge Myntklubb www.fb-myntklubb.se
Gefle Myntklubb www.geflemyntklubb.se/	Gefle Myntklubb www.geflemyntklubb.se/
Göteborgs Numismatiska Förening www.gwidor.net/gnf.htm	Göteborgs Numismatiska Förening www.gwidor.net/gnf.htm
Halmstads Myntklubb Örings 111 312 91 Halmstad	Halmstads Myntklubb Örings 111 312 91 Halmstad
Kalmar Myntklubb www.kalmarmyntklubb.se	Kalmar Myntklubb www.kalmarmyntklubb.se
Katrineholm Flen Vingåker Myntklubb www.kfvmynt.se	Katrineholm Flen Vingåker Myntklubb www.kfvmynt.se
Myntklubben Skilling Banco www.mksb.se	Myntklubben Skilling Banco www.mksb.se
Myntsamlarklubben Goten myntsamlarklubbenготен.com	Myntsamlarklubben Goten myntsamlarklubbenготен.com
Nola Myntklubb, Örnsköldsvik www.infoom.se/nolamyntklubb	Nola Myntklubb, Örnsköldsvik www.infoom.se/nolamyntklubb
Norrköpings Myntklubb www.norrkopingsmyntklubb.se	Norrköpings Myntklubb www.norrkopingsmyntklubb.se
Numismatiska klubben i Uppsala www.nku.nu	Numismatiska klubben i Uppsala www.nku.nu
Samarklubben Numis c/o Norrmark Linvägen 5 930 10 Lövnåger	Samarklubben Numis c/o Norrmark Linvägen 5 930 10 Lövnåger
Sigtuna Myntklubb www.sigtunamyntklubb.se	Sigtuna Myntklubb www.sigtunamyntklubb.se
Stockholms Myntklubb hem.paisagen.se/ stockholms.myntklubb	Stockholms Myntklubb hem.paisagen.se/ stockholms.myntklubb
Strängnäs Myntklubb myntintresse.blogspot.se	Strängnäs Myntklubb myntintresse.blogspot.se
Södra Dalarnas Myntklubb medlem_emnave@edmyntklubbnk.se	Södra Dalarnas Myntklubb medlem_emnave@edmyntklubbnk.se